

ПОНОМАРЕНКО Є. О.,аспірант кафедри міжнародного,
європейського права та порівняльного
правознавства(Навчально-науковий інститут права
Сумського державного університету)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.2.20>**ЕЛЕКТРОННЕ ДЕКЛАРУВАННЯ ЯК БАЗОВИЙ ЗАХІД ФІНАНСОВОГО
КОНТРОЛЮ: СУТНІСТЬ, ЦІЛІ ТА ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ**

Статтю присвячено встановленню сутності електронного декларування як базового заходу фінансового контролю, з'ясуванню його цілей та виділенню притаманних йому ознак. Зокрема, досліджено наукові позиції щодо визначення сутності електронного декларування, підкреслено його роль як ключового механізму забезпечення прозорості та доброчесності діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Розкрито сутність електронного декларування як обов'язкового подання посадовими особами та членами їхніх сімей відомостей про доходи, майновий стан і фінансові зобов'язання з метою виявлення невідповідностей, запобігання незаконному збагаченню та забезпечення публічного контролю. З'ясовано цілі функціонування системи електронного декларування, серед яких: запобігання конфлікту інтересів шляхом виявлення ситуацій, що можуть впливати на об'єктивність і неупередженість діяльності публічних службовців; забезпечення прозорості та підзвітності у сфері державного управління через відкритість інформації про доходи, майно й зобов'язання посадових осіб; здійснення первинного контролю за законністю джерел доходів, що виступає підґрунтям для подальших перевірок і превентивним механізмом у боротьбі з корупцією. У статті виокремлено комплекс характерних ознак електронного декларування: обов'язковість для чітко визначеного законом кола суб'єктів; публічність і відкритість інформації в деклараціях; уніфікована форма подання відомостей, що забезпечує єдність та стандартизованість даних; можливість автоматизованої перевірки декларацій за допомогою програмних засобів Єдиного державного реєстру; функціональність як інструменту моніторингу способу життя суб'єктів декларування; наявність правових наслідків за порушення вимог законодавства. Обґрунтовано, що електронне декларування є не лише технічною процедурою збору даних, а комплексним правовим інститутом, який поєднує інформаційні, контрольні та аналітичні функції. Зроблено висновок, що забезпечення належної реалізації цього інструменту є необхідною передумовою ефективного функціонування системи запобігання корупції в Україні.

Ключові слова: фінансовий контроль, електронне декларування, декларація, Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), автоматизована перевірка, відповідальність.

Ponomarenko Ye. O. Electronic declaration as a basic measure of financial control: essence, goals and key features

The article is devoted to establishing the essence of electronic declaration as a basic measure of financial control, clarifying its goals, and identifying its inherent features. In particular, it examines scholarly positions on defining the essence of electronic

declaration, emphasizing its role as a key mechanism for ensuring transparency and integrity in the activities of persons authorized to perform state or local self-government functions. The article reveals the essence of electronic declaration as the mandatory submission by officials and their family members of information about income, assets, and financial obligations in order to detect discrepancies, prevent illicit enrichment, and ensure public oversight. The goals of the electronic declaration system are clarified, including: preventing conflicts of interest by identifying situations that may affect the objectivity and impartiality of public officials; ensuring transparency and accountability in public administration through the openness of information on the income, assets, and obligations of officials; conducting primary control over the legality of income sources, which serves as a basis for further inspections and as a preventive mechanism in combating corruption. The article identifies a set of characteristic features of electronic declaration: its mandatory nature for a clearly defined circle of subjects by law; publicity and openness of information contained in declarations; a unified form of data submission that ensures consistency and standardization of information; the possibility of automated verification of declarations using the software tools of the Unified State Register; functionality as an instrument for monitoring the lifestyle of declarants; and the existence of legal consequences for violations of statutory requirements. It is substantiated that electronic declaration is not merely a technical procedure for data collection but a comprehensive legal institution that combines informational, control, and analytical functions. It is concluded that ensuring the proper implementation of this instrument is a necessary prerequisite for the effective functioning of the anti-corruption system in Ukraine.

Key words: *financial control, electronic declaration, declaration, National Agency on Corruption Prevention (NACP), automated verification, liability.*

Вступ. Фінансовий контроль виступає ключовим інструментом антикорупційної політики держави, а серед його заходів особливе місце займає електронне декларування. Саме цей інститут став базовим механізмом забезпечення прозорості у сфері публічної служби, адже він поєднує функції превенції корупційних правопорушень, контролю за доброчесністю посадових осіб та формування умов для ефективного громадського нагляду. Актуальність дослідження зумовлена тим, що електронне декларування не лише визначає рівень довіри суспільства до влади, а й безпосередньо впливає на ефективність системи фінансового контролю загалом. В умовах воєнного стану значення цього інституту зростає ще більше, оскільки підзвітність і прозорість публічної служби набувають особливого значення. Саме тому виникає потреба у ґрунтовному дослідженні сутності електронного декларування, його цілей та характерних ознак як базового заходу фінансового контролю.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення сутності електронного декларування як базового заходу фінансового контролю, з'ясування його цілей та виділення притаманних йому ознак.

Результати дослідження. Одним із базових заходів, який посідає центральне місце в системі антикорупційного фінансового контролю, є електронне декларування [1, с. 71–72], що слугує відправною точкою для подальшої реалізації інших заходів контролю. Запровадження електронного декларування стало не лише інституційною реформою, але й фундаментальною зміною підходів до прозорості та доброчесності у сфері публічної служби [2, с. 214]. Саме через застосування цього механізму відбувається реалізація публічного контролю за майновим станом посадових осіб, забезпечується своєчасне виявлення невідповідності між доходами і витратами, а також запобігання можливим проявам корупції та зловживань владою.

Механізм електронного декларування забезпечує можливість громадського контролю за доброчесністю публічних службовців, сприяє підвищенню прозорості в роботі органів

публічної влади та формуванню підзвітного, відкритого врядування. Важливим її аспектом є можливість оперативного аналізу змін у майновому стані суб'єктів декларування, що дозволяє вчасно виявляти ознаки можливих правопорушень, зокрема незаконного збагачення. У результаті це не лише мінімізує ризики зловживань, а й сприяє захисту доброчесних посадовців від безпідставних підозр і публічного тиску [3, с. 14]. Зазначене, своєю чергою, підтверджує значущість електронного декларування як одного з ключових інструментів протидії корупції. Його суть полягає в обов'язковому поданні посадовими особами та членами їхніх сімей відомостей про доходи, майновий стан і фінансові зобов'язання з метою виявлення та попередження можливих корупційних правопорушень [4, с. 130]. Отже, **сутність електронного декларування** полягає у тому, що воно є один із найефективніших інструментів забезпечення законності, відкритості та публічної відповідальності в діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що в перспективі сприяє зміцненню довіри суспільства до державного апарату.

Для повного розуміння сутності електронного декларування як інструмента фінансового контролю важливим є визначення цілей, яких прагне досягти держава шляхом запровадження та функціонування цього механізму. У науковій літературі та міжнародній практиці виокремлюються декілька ключових цілей електронного декларування. По-перше, це стосується контролю за конфліктом інтересів. Зазначимо, що у Конвенції ООН проти корупції, ратифікованій Україною, прямо передбачається обов'язок державних службовців декларувати відомості, які можуть свідчити про потенційну «колізію інтересів», на що вказує зміст ч. 5 ст. 8 [5]. По-друге, електронне декларування спрямоване на забезпечення прозорості та підзвітності у сфері державного управління. Відкритість інформації про статки, доходи та зобов'язання посадових осіб розширює можливість громадського контролю, сприяє формуванню довіри до інститутів влади та зміцненню демократичних засад публічного адміністрування [6, с. 43]. І, по-третє, електронне декларування покликане забезпечити контроль за законністю джерел доходів публічних службовців. Попри те, що міжнародними актами прямо не встановлюється обов'язок здійснювати перевірку законності походження активів, практика провідних держав свідчить про ефективність декларування як інструмента первинного виявлення ознак незаконного збагачення чи інших корупційних проявів [7, с. 546].

Вище визначене дозволяє виділити три ключові **ціль функціонування системи електронного декларування** в Україні, серед яких: 1) запобігання конфлікту інтересів (здійснюється шляхом виявлення потенційних ситуацій, що можуть вплинути на об'єктивність та неупередженість діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування); 2) забезпечення прозорості та публічної підзвітності (реалізується через відкритість інформації про майновий стан осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування); 3) первинний контроль за законністю джерел доходів (є основою для подальших антикорупційних перевірок та слугує превентивним механізмом боротьби з незаконним збагаченням).

Електронне декларування в Україні виступає важливою складовою системи фінансового контролю над особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Його впровадження стало одним із ключових кроків у боротьбі з корупцією та забезпеченні прозорості публічної служби [8, с. 190]. Водночас слід враховувати, що ефективне функціонування цього інституту забезпечується комплексом характерних ознак, що визначають його як сучасний механізм державного контролю.

Першою ключовою ознакою електронного декларування є його **обов'язковість** для чітко визначеного законом кола суб'єктів, які здійснюють владні повноваження чи розпоряджаються публічними ресурсами. Відповідно до ч. 1 ст. 45 та ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [9], щорічне подання декларацій поширюється на державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів, суддів, прокурорів, військовослужбовців та керівників державних і комунальних підприємств. Особливість цієї ознаки полягає у поєднанні правового статусу суб'єкта та

юридичної обов'язковості дій. Електронне декларування не є добровільним – воно встановлює імперативний обов'язок подання декларації у визначені строки, що охоплює всі етапи службової діяльності: від вступу на посаду до її залишення.

Обов'язковість декларування забезпечується юридичною відповідальністю: за умисне неподання декларації або внесення недостовірних відомостей передбачено адміністративні санкції (ст. 172⁶ Кодексу України про адміністративні правопорушення) та кримінальну відповідальність (ст. 366² Кримінального кодексу України) [10, с. 170]. Це підтверджує, що електронне декларування є засобом правового примусу, який гарантує прозорість діяльності посадових осіб і створює умови для ефективного публічного контролю та запобігання корупції.

Другою фундаментальною ознакою електронного декларування є його *публічність та відкритість*. Відповідно до ст. 47 Закону України «Про запобігання корупції» декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, оприлюднюються на веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) [9], за винятком обмежених категорій, пов'язаних із державною таємницею. Технічні аспекти цього процесу врегульовані Порядком формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, затвердженим наказом НАЗК від 23 липня 2021 року № 448/21 [11]. Публічність виконує не лише інформаційну, а й антикорупційну функцію: вона підвищує персональну відповідальність суб'єктів декларування, сприяє прозорості влади й формує нетерпимість до корупційних практик. У цьому аспекті відкритість є не технічним, а правовим стандартом, що гарантує невідворотність контролю за діяльністю посадовців.

Третьою характерною ознакою електронного декларування є *уніфікована форма подання відомостей*, що забезпечує єдність і стандартизованість інформації. Вона затверджена НАЗК відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та охоплює дані про доходи, майно, фінансові зобов'язання, корпоративні права, транспортні засоби, нерухомість тощо [12]. Уніфікація форм дозволяє спростити обробку декларацій, виявляти невідповідності між доходами і стилем життя суб'єкта, здійснювати моніторинг змін у майновому стані та підвищувати прозорість діяльності публічних службовців. Вона створює умови для системного аналізу й контролю, забезпечує зручність для користувачів і громадськості, а також сприяє ефективності роботи НАЗК. Уніфікована форма відповідає міжнародним стандартам у сфері антикорупційного контролю, які наголошують на необхідності єдності процедур і цифрової доброчесності.

Четвертою ознакою електронного декларування є можливість *автоматизованої перевірки декларацій* за допомогою програмних засобів Єдиного державного реєстру. Такий контроль здійснюється без участі людини за алгоритмами порівняння даних і охоплює декларації, що містять достатньо інформації для ідентифікації суб'єкта, його сім'ї та об'єктів декларування. Автоматизована перевірка дозволяє швидко виявляти потенційні невідповідності та формувати перелік декларацій для повної перевірки чи моніторингу способу життя [13]. Цей механізм підвищує швидкість та об'єктивність початкового аналізу, мінімізує вплив людського фактора й забезпечує єдність критеріїв оцінки.

П'ятою ознакою електронного декларування є його функціональність як інструменту моніторингу способу життя. Відповідно до ст. 514 Закону України «Про запобігання корупції» та Порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування, затвердженого наказом НАЗК від 26 жовтня 2023 року № 236/23, НАЗК здійснює вибіркового моніторинг задекларованих даних із метою перевірки відповідності рівня життя суб'єкта та членів його сім'ї задекларованим доходам і майну [9; 14]. Завдяки доступу до Єдиного державного реєстру декларацій, державних баз даних і відкритих джерел НАЗК може встановлювати факти приховування активів, невідповідність витрат доходам та ознаки незаконного збагачення. Моніторинг передбачає як документальний, так і візуальний аналіз, а його результати оформлюються у встановленому порядку. Отже, електронне декларування виконує не лише

інформаційну, а й контрольну, аналітичну та запобіжну функцію, забезпечуючи підзвітність та доброчесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Шостою характерною ознакою електронного декларування є наявність передбачених законом правових наслідків за порушення встановлених вимог щодо подання, достовірності та повноти декларацій. Ця ознака підкреслює, що система фінансового контролю через електронне декларування не є декларативною формальністю, а має реальний інструментарій впливу на доброчесність суб'єктів декларування шляхом встановлення юридичної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. Згідно із Законом України «Про запобігання корупції», Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України за порушення вимог фінансового контролю встановлено юридичну відповідальність за неподання декларації, подання недостовірної інформації або умисне приховування даних. Залежно від тяжкості правопорушення до особи-правопорушника застосовуються адміністративні санкції або кримінальна відповідальність.

Висновки. Електронне декларування посідає центральне місце в системі фінансового контролю, виступаючи базовим інструментом забезпечення прозорості та доброчесності публічної служби. Його сутність полягає в обов'язковому поданні посадовими особами та членами їхніх сімей відомостей про доходи, майновий стан і фінансові зобов'язання з метою виявлення та попередження корупційних правопорушень.

Цілі електронного декларування охоплюють: 1) запобігання конфлікту інтересів, шляхом виявлення ситуацій, що можуть вплинути на неупередженість службової діяльності; 2) забезпечення прозорості та підзвітності діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 3) первинний контроль за законністю джерел доходів як превентивний механізм протидії незаконному збагаченню.

Комплексний аналіз дозволяє визначити шість основних ознак електронного декларування: 1) обов'язковість для визначеного законом кола суб'єктів; 2) публічність та відкритість поданих декларацій; 3) уніфікована форма подання відомостей; 4) можливість автоматизованої перевірки даних у деклараціях; 5) функціональність як інструменту моніторингу способу життя суб'єктів декларування; 6) наявність правових наслідків за порушення встановлених вимог.

Таким чином, електронне декларування є не лише технічним інструментом збору інформації, а комплексним правовим механізмом, що поєднує превентивні, контрольні та аналітичні функції у сфері запобігання корупції, зміцнює довіру до державної влади та сприяє реалізації принципів відкритості та доброчесності в публічному управлінні.

Список використаних джерел:

1. Рева Ю. О. Деякі питання реалізації системи електронного декларування в Україні. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. № 4. С. 68–79.
2. Наджафлі Е. Цифрова держава в контексті правової реформи в Україні: теоретико-правовий аспект. *Право і безпека*. 2022. № 2(85). С. 202–217.
3. Рябченко Т. О., Стеблянка А. В. Електронне декларування як ефективний засіб запобігання корупції в органах місцевого самоврядування. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 5. С. 14–19.
4. Радецький Р. С. Електронне декларування як інструмент запобігання корупції в Україні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Державне управління*. 2018. Т. 29(68), № 1. С. 130–134.
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 (дата звернення: 08.09.2025).
6. Мацокін А. Е-декларування: нюанси дотримання законодавчих норм. *Місьцеве самоврядування*. 2018. № 3. С. 41–46.

7. Марченко В. Ю. Електронне декларування майнового стану чиновників у країнах Європи через призму типів інформаційного суспільства. *Молодий вчений*. 2017. № 3. С. 545–548.

8. Малиновська Н. Л., Непомнюща А. Г. Електронне декларування у системі забезпечення фінансового контролю осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування. *Публічне управління та регіональний розвиток*. 2020. № 7. С. 186–216.

9. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056 (дата звернення: 08.09.2025).

10. Агеєнко А. В. Про обґрунтованість криміналізації декларування недостовірної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 6. С. 170–174.

11. Про затвердження Порядку формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 23.07.2021 р. № 448/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0986-21> (дата звернення: 09.09.2025).

12. Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.11.2023 р. № 252/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1965-23#n10> (дата звернення: 09.09.2025).

13. Автоматизована перевірка декларації: детальне роз'яснення. *Офіційний веб-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/avtomatyzovana-perevirka-deklaratsii-detalne-roz-yasnennya> (дата звернення: 10.09.2025).

14. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу способу життя суб'єктів декларування: наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 26.10.2023 р. № 236/23. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1873-23> (дата звернення: 10.09.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 29.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

